

Radhusstræde 13, 1466 København K, tlf: (01) 156052.

ABONNER!

ARBEJDS MILJØ

De tre rapporter fra Arbejdsmiljøgruppen af 1972, bliver uførligt behandlet og kritiseret

side 6

Skæreolierapporten er et af de sidste resultater af arbejdet mellem arbejdere og akademikere

side 14

ENERGI POLITIK

Kort omtale af de seks bøger fra Energi Oplysnings Udvalget

side 13

Verdens største vindmølle

Tvindskolerne er godt på vej til at kunne forsyne skolerne med varme og elektricitet

side 10

Udgiver:
NOAH
Rådhusstræde 13^{1.}
1466 København K.
Tlf. (01) 15 60 52
Åbningstid kl. 10 - 16
mandag - fredag

Abonnement
NOAH 25-36 kr. 35,00
NOAH 37-46 kr. 45,00

Udkomne numre fra NOAH 10
kan købes, så længe oplag haves.
NOAH 10-18: kr. 3,00 pr. nr.
NOAH 19-36: kr. 4,00 pr. nr.

Bestilling af abonnement eller
ældre numre sker ved indbetaling
på giro 5 56 00 39. Anfør på
talonnen, hvilke numre der ønskes
tilsendt.

Meddelelser om flytning sendes
til posthuset.

Reklamationer over udeblivelser
uregelmæssigheder i levering
meddeles posthuset, som skal lig-
ge inde med de(t) manglende ek-
semplar(er).

NOAH-bladet udkommer, når der
er stof til et nummer, og altså
ikke på faste tidspunkter.

NOAH er redigeret af:
Jesper Ansbæk
Jørgen Boldt
Henrik Høgh
Bruno Ingemann
Poul Johansen

Red. Aukt. d. 16.1.76

INDHOLD

Atomvåben - også en slags forurening.....	2
Ja til atomkraft.....	4
Madaktion.....	5
Arbejds miljøgruppens rapporter.....	6
Verdens største vindmølle ...	10
Grundlag for en dansk energipolitik.....	13
Skæreeolie og arbejdsmiljø.....	14
Biologisk bekæmpelse.....	15
Plantefibre i kosten.....	16

Skal vi have atomkraft i Danmark

I artikelserien om energi med fokus på atomkraften er turen kommet til forbindelsen mellem atomkraft og atomvåben. Vil den voksende atomindustri betyde en øget risiko for spredning af atomvåben?

I tidligere artikler i serien er følgende emner behandlet: Hvad der foregår i et atomkraftværk (nr. 28), problemet med affald fra atomkraftværkerne (nr. 31 og 34), solen som alternativ energikilde (nr. 33), om mulighederne for uheld på atomkraftværkerne (nr. 35) samt spørgsmålet om Danmarks afhængighed af internationale energinteresser (nr. 36).

Atomvåben - også en slags forurening

"Bibeholdelse af fred er et ufravigeligt krav hvis A-kraften skal få almindelig anvendelse."

- Sigvard Eklund, chef for FN's atomenergiorgan IAEA, 1973.

Tilhængere af atomkraft forklarer ofte modpartens synspunkt ved at pege på selve ordet atomkraft. Det er ordet atom, der skræmmer. Folk forbinder atomkraft med atom-bomber, og derved opstår der en helt ubegrundet angst, siger tilhængere af atomkraft. Man er derfor begyndt at bruge ordet kernekraft i stedet for - ligesom i Sverige, hvor myndighederne nu bruger udtrykket 'kärnkraft' i modsætning til tidlig-

ere 'atomkraft'.

Men uanset hvor meget det lykkes atomtilhængerne at ændre sproget kan de ikke komme uden om, at den fredelige udnyttelse af atomenergien og spredningen af atomvåben er to sider af samme sag. I atomalderens barndom var formålet alene at producere atombomber, mens den producerede energi blev smidt væk som affald. Nu, hvor stormagterne har fået rigeligt med atombomber, er

det - i hvert fald i disse lande - energiproduktionen, der er det egentlige formål.

To muligheder

Når man skal producere atomkraft eller atomvåben kan man vælge mellem to råstoffer: uran og plutonium.

Uran findes som metal i specielle bjergarter. Før uranen kan bruges skal det normalt sendes til et berigelses anlæg, hvor noget af den ikke-spaltbare del af uranen fjernes (se NOAH 28). For tiden bruger man en metode, der kaldes gasdiffusion. Det er en meget vanskelig og dyr metode. Man søger derfor at udvikle en anden metode, der kaldes gascentrifugering og som muligvis er en del billigere.

USA regner med i 1980 at have et større behov for beriget uran end de nuværende gasdiffusionsanlæg kan klare. Man er derfor stærkt interesseret i at videreudvikle gascentrifugen, og atomenergikommissionen har derfor uddelt syv forskningskontrakter til private (!) firmaer. Det er meningen, at disse private firmaer senere skal udføre en stor del af berigningsarbejdet.

Plutonium er et stof, der ikke findes i naturen. Det dannes i atomkraftværkets reaktor og er et af de giftigste stoffer man kender. Omgang med plutonium kræver derfor en mængde kostbart udstyr, og anvendelsen af det som brændsel i atomkraftværker er kun lidet udbredt. Til våbenbrug er det for trindt, da det er sprængdygtigt i mindre mængder end uran.

Når flykapring bliver gammeldags

Hvis en terroristgruppe eller forbryderorganisation skulle få lyst til at lave sig sin egen atombombe, vil det ikke volde store problemer at skaffe noget uran eller plutonium. En amerikansk faglig sammenslutning af atomeksperter siger i en rapport fra 1970, at "hele transportindustrien er infiltreret af forbryderorganisationerne og må anses for ude af stand til at opvise en tilfredsstillende beskyttelse af værdifulde eller strategisk vigtige forsendelser". Desuden er en voksende del af atomindustrien på private hænder (som nævnt ovenfor), god nok under opsyn, men ikke under

fuldstændig kontrol.

Om atomtyv vil være i stand til selv at fremstille en atombombe er et meget omdiskuteret problem. En amerikansk fysiker, Taylor, der har levet af at lave atombomber, har skrevet en bog, hvori han siger, at det vil de. En professor fra Danmarks tekniske Højskole, Ølgård, har skrevet to lange artikler i Ingeniørens Ugeblad, hvori han siger, at det vil de ikke. Og alle vi andre skal så kunne afgøre om man i dette spørgsmål skal tro mest på en udenlandsk atombombeekspert eller en dansk professor i reaktor fysik og atomkraftteknik.

Kampen mod atomvåben - kamp mod atomkraft

Indtil begyndelsen af 1974 havde kun 5 nationer (USA, Sovjet, England, Frankrig, Kina) sprængt atombomber. Meget tyder på, at mange andre lande vil melde sig ind i atomklubben i den nærmeste fremtid.

I sommeren 1974 viste Indien med et ordentligt brag, at det kan lade sig gøre hemmeligt at fremstille atomvåben.

Da Nixon i juni samme år var på rundrejse i Mellemøsten tilbød han at lade bygge større atomkraftværker i såvel Israel som i Ægypten - på betingelse af at USA må inspicere kraftværkerne. Et par måneder senere meddelte Israel, at de under ingen omstændigheder vil tillade inspektion. Er det så svært at gætte hvorfor? ?

Det sydafrikanske dagblad Rand Daily Mail citerede i juli næstformanden i den sydafrikanske atomenergikommission for udtalelser om, at "vor teknologi og videnskab nu er så langt fremme, at vi kan fremstille bomben, hvis det bliver nødvendigt".

Måned efter skrev det brasilianske blad Folka de Sao Paulo: Brasilien er i stand til at producere en atombombe, og bomben eksisterer allerede på papiret."

Indien, Sydafrika, Brasilien. Som tiden går, vil flere og flere lande træde ind i atomalderen. Atomkraftværker skyder op i lande, hvor militærkup hører til dagens orden. Et land har behov for "lebensraum", et andet føler sig trængt op i en krog. En ny regering kommer til. For øjnene af den ligger en bunke plutonium.

Jørgen Boldt.

Ja til atomkraft

Får vi en folkeafstemning om Danmark skal have atomkraft, er der store muligheder for at svaret bliver ja.

Uvidenhed om atomkraftens farer giver en god basis for at manipulere et ja frem.

Der var engang

Opinionsundersøgelserne op til folkeafstemningen om EF - viste at der var en voksende modstand mod tilslutningen. Men samtidig også, at der var en stor gruppe mennesker der ikke havde formuleret deres egen holdning.

Det var overfor denne gruppe mennesker, at de sidste dages store propagandafremstød i massemedierne med trusler om flytning af fabrikker, højere priser på dagligvarer, hvis vi ikke stemte ja, at propagandaen lykkedes. Ved-ikkeerne blev påvirket til at stemme ja.

Manipulation

Når det kunne lykkes at tvinge mennesker til at handle på denne måde, skyldes det den korte tid, der var at sprede oplysning i.

Når der er kort tid til en afgørelse, er det svært at få en folkelig debat igang. Det er svært for hver enkelt at danne sin egen mening af en sag. Og når vi ikke har en holdning, er vi meget lettere at manipulere.

Når vi ikke ved noget, kan vi ikke tage stilling. Når vi ikke kan tage stilling, er vi meget påvirkelige af propagandaen i aviser, radio og tv. Denne propaganda er styret af dem, som har magten og kan betale for at få propagandaen lavet og udsendt. Som pjecer, annoncer, plakater....

Det skulle vel være unødvendigt at sige, at også den "neutrale" Danmarks radio og TV er underlagt en kraftig politisk styring.

40% ved ikke

Hvis der kom en folkeafstemning om atomkraft i dag, ville vi stå i en lignende situation som under EF-afstemningen.

Vi har også her en stor gruppe - 40% - som ikke har taget stilling.

Vi har altså en perfekt situation, hvis man - politikere og erhvervsliv - vil bruge den til at manipulere et JA til atomkraft egennem.

Nej	Ja	Ved ikke
-----	----	----------

36%	24%	40%
-----	-----	-----

Skal Danmark have atomkraft?

A IM-undersøgelse/Politiken 14.11.75

Ifølge AIM-undersøgelsen mener 65% af de adspurgte, at de har fået for lidt oplysning om atomkraft.

Hvad kan vi gøre

ELSAM og Risø har store økonomiske og menneskelige ressourcer til rådighed. Den bruges i vid udstrækning til at berolige og argumentere for atomkraft.

Mod denne ret endelige informati-

on prøver Organisationen til Oplysning om Atomkraft at sætte spørgsmålstegn.

I EnergiOplysningsUdvalgets 6 grundbøger findes der også en række brugbare oplysninger, som kan bruges i den folkelige oplysning.

Hvis vi vil svække muligheden for, at manipulationen kan lykkes må vi selv gå i gang.

Vi kan ikke vente på at folk selv skal opsøge information - når denne hovedsagelig er for atomkraften. Vi må opsøge mennesker med alle midler, og få mange organiseret i en oplysningsaktivitet.

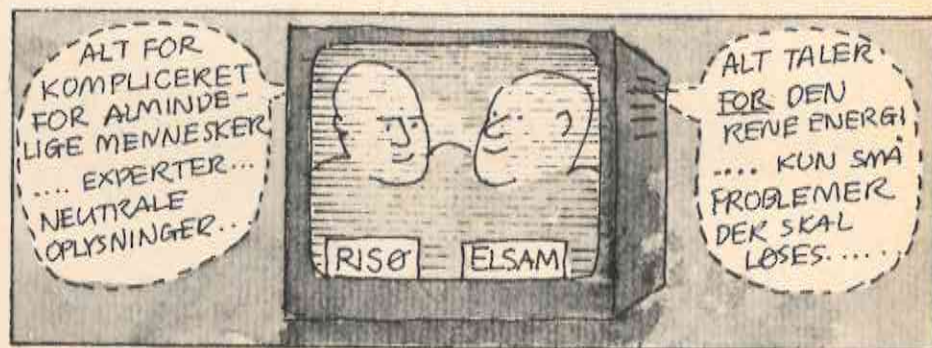
Vi må blive dygtigere til at vælge, hvem vi vil henvende os til, og hvordan vi kan gøre det.

Vi må lave mange studiekredse, mange slags pjecer, plakater, foredrag, dias og lydserier.....

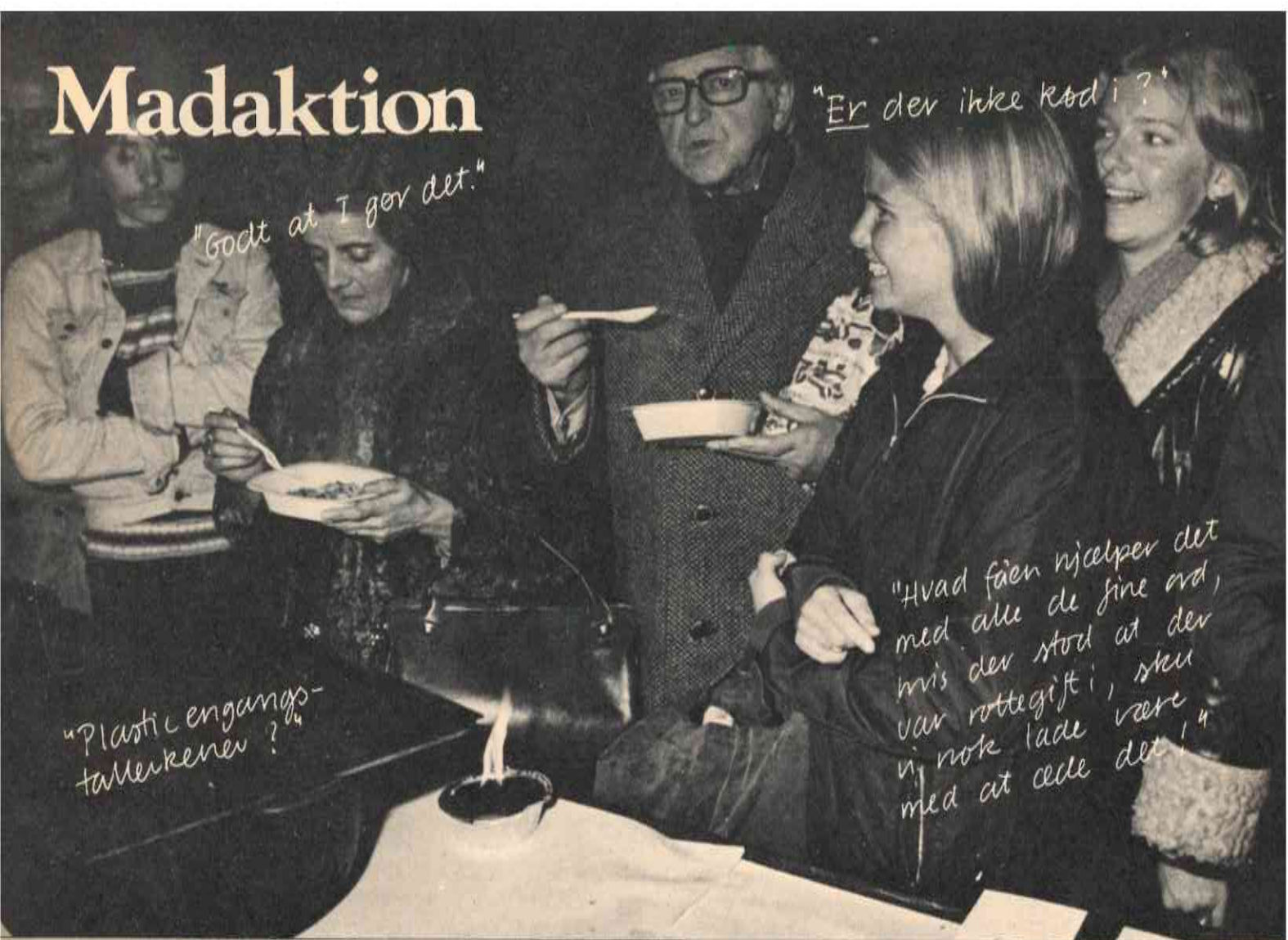
Vi må arbejde sammen med skoler, foreninger, klubber.....

Vi kan.

Bruno Ingemann

Madaktion

Dette var nogle af de bemærkninger, der faldt, da NOAH - Torvegades madgruppe holdt madaktion på Gammel Torv i København d. 12-13 dec. under mottoet: Du er hvad du spiser - vil du være noget andet?

NOAH's Miljølejr -75 afholdt bl. a. to ugers diskussion om madproblemer. Opholdet afsluttedes med en aktion i Grenå. Aktionen var kommet på benene i hurtig og hast, og den led derfor af store mangler. En række deltagere besluttede sig til at fortsætte arbejdet omkring madproblemer, og efter afholdelse af et introduktionsmøde i oktober måned, hvor nogle nye interesserede kunne få en summarisk indføring i nogle af problemerne på dette område, blev madgruppen suppleret med nye kræfter. Gruppen kalder sig nu "NOAH - Torvegade".

Formålet med den aktion, der blev afholdt på strøget, var at vise hvordan maden, for tilfældet især julemaden, indeholder masser af fyldstoffer-, aromastoffer osv. og hvordan man - uden at anstrenge

sig - kan vælge en mindre sminket og mere nærende mad.

Aktionen blev afholdt fredag eftermiddag og lørdag formiddag på tidspunkter, hvor mange mennesker var på juleindkøb og til- og gennemstrømningen af ikke-turister formodes at være stor.

Vi havde fået fat i fire bananvogne, som hver især blev betjent af en gruppe "Torvegade-Noahister". De fire vogne behandlede henholdsvis emnerne "almindelig mad" (den usunde mad), "alternativ julemad" (den sunde mad), Mad og Marx (madproduktion, politiske sammenhænge og hvordan forbrugerne bliver narret) og endelig blev der på den sidste vogn fremstillet en varm grønsagsret "Sukijaki", som blev uddelt til nysgerrige.

Det viste sig, at interessen og dermed tilstrømningen til vognene var stor. Dette skyldtes vel bl. a. udråberne, der tiltrak folks opmærksomhed og lugten af den på stedet tilberedte mad. Det er vor fornemmelse, at det i høj grad var

"ældre" folk, der fattede interesse for aktionen og spurgte nysgerrigt og var ivrige efter at smage på varerne. De unge kendte vel i højere grad problematikken i forvejen.

Som bevis på den uventet store tilstrømning kunne vi konstatere, at den alternative slik som vi havde fremstillet og som kunne købes (frugtkugler og sesam-småkager) blev udsolgt hen på formiddagen på aktionens anden dag, så udråberne måtte ophøre med at reklamere for disse produkter.

Selvfølgelig var der visse småting der kiksede, og ikke alle var lige venlige og positive, men generelt set må aktionen betegnes som vellykket.

Med baggrund i erfaringerne fra denne aktion mener vi at kunne hævde, at interessen hos folk er tilstede og at folk er nysgerrige og til at få i tale.

NOAH - Torvegades madgruppe
v/ John H. og Kisser.

Arbejdsmiljøgrup- pens rapporter

Arbejdsmiljøgruppen af 1972 blev nedsat af den daværende socialdemokratiske regering. Den har bl.a. udsendt følgende tre rapporter:

Rapport nr. 1, Arbejdsmiljø. København 1973.

Rapport nr. 2, Arbejdsmiljøundersøgelsen, København 1974.

Rapport nr. 3, Arbejdsmiljø, København 1975.

I den følgende artikel vurderes rapporterne.

Debatten om miljøet på de danske arbejdspladser rejst sig i begyndelsen af 1970'erne.

Som det fremgår af Per Greger-sens artikel (NOAH nr. 36) om arbejds sygdomme i Danmark, er disse ikke noget nyt fænomen.

Der er flere årsager til, at debatten opstod netop på dette tidspunkt, 1) Antallet af sygdomsfremkaldende faktorer på arbejdspladserne er øget parallelt med udviklingen i den danske industri. Tusindvis af nye, kemiske stoffer er blevet taget i brug, uden at deres effekt på mennesket var kendt eller efterprøvet. Akkordarbejde er blevet mere almindeligt, fordi akkordarbejdet giver et større udbytte af investeringerne i det stadig mere kostbare maskineri.

2) Resultatet har været at omkostningerne ved behandling af de arbejdsbetingede sygdomme og nedslidnings-sygdommene er steget jævnt. Idag regner man med en offentlig udgift på 8-9 milliarder kr., og man ved, at 2/3 af arbejdsstyrken har fået førtidspension, inden de har nået folkepensionsalderen. (Rapport nr. 3)

Da det offentlige betaler udgifterne til behandlingen af de arbejdsbetinge-

de sygdomme, har der ikke været nogen tilskyndelse hos den privatejede industri til at sætte et forebyggende arbejde igang.

3) Produktionen og samfundsøkonomien var i en opgangsperiode i slutningen af 1960'erne med kun ringe arbejdsløshed, og arbejdstagerne stod derfor stærkt i deres krav om forbedret miljø på arbejdspladserne.

En af de første store konferencer om et bedre arbejdsmiljø afholdtes i april 1971 af DASF (idag SID) på forbundets højskole Langsøhus; fagbevægelsen diskuterede her tilstandene og aktionsmulighederne indbyrdes og med enkelte akademikere/studerende, der stod solidarisk med arbejderne krav. Senere er adskillige fagkritiske rapporter blevet udarbejdet.

Baggrund for dannelsen af AMG

Den politiske reaktion på arbejdsmiljødebatten kom i december 1971, idet daværende arbejdsminister E. Dinesen nedsatte en arbejdsgruppe, Arbejdsmiljøgruppen af 1972 (fremover AMG), som fik til opgave "- at gennemgå de mange forskellige problemer omkring arbejdsmiljøet og

stille forslag til deres løsning", (forordet i rapport nr. 1).

For at forstå gruppens holdning til problemerne, er det særdeles nyttigt at have kendskab til gruppesammensætningen.

Hvem valgte politikerne til at kulegrave arbejdsmiljøproblemerne på de danske arbejdspladser? (Svaret fremgår af et bilag i rapport nr. 1).

Gruppens leder blev en professor ved Danmarks Tekniske Højskole. Andre medlemmer er lektorer og professorer fra Socialforskningsinstituttet og Københavns Universitet, akademikere fra Arbejdstilsynet og Jern- og Metalindustrien.

Senere er AMG blevet udvidet med en tillidskvinde, en tillidsmand og en overværkerfører.

Desuden nedsattes et støtteudvalg bestående af AMG's formand, en direktør udpeget af Dansk Arbejdsgiverforening, en sekretær udpeget af LO, et medlem udpeget af Fællesrepræsentationen for danske arbejdsleder- og tekniske Funktionærforeninger, direktøren for Arbejdstilsynet og en kontorchef for Arbejdsministeriet.

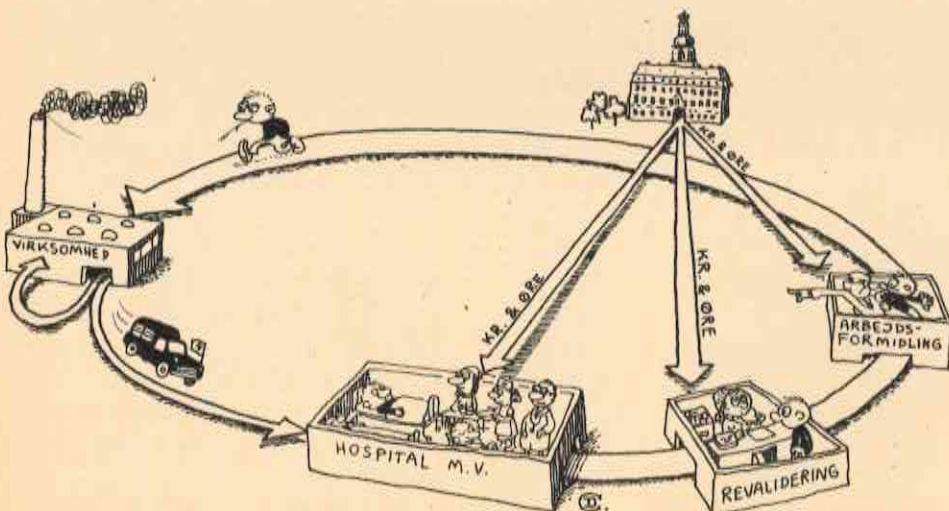
Til at analysere, hvilke helbreds-nedbrydende faktorer, den danske arbejder daglig udsættes for, og til at opstille handlingsforslag herimod, udpeger det etablerede samfund altså en række topfolk fra de højere læreranstalter, repræsentanter for arbejdslederne og i grov underrepræsentation enkelte arbejdstagerrepræsentanter, nogle heraf endda forsinket indkaldt.

Rapporterne er skrevet i et let forståeligt sprog, de er rigt illustrerede med fotos og tegninger, hvoraf flere dog afbilleder arbejderen som dummeper, der selv er skyld i, at han kommer galt afsted.

Resultatet

AMG konstaterer i de tre rapporter, at vi idag kun har et mangelfuldt kendskab til, hvilke sygdomsfremkaldende faktorer, der findes på de danske arbejdspladser, og at midlerne til forebyggelse og bekæmpelse og behandling af de mange arbejdsskader hidtil har været få og utilstrækkelige. Skaderne opstår ofte på de private arbejdspladser, men de behandles af det offentlige.

Der præsenteres en orienterende undersøgelse af 7000 LO-medlem-

mers og 253 virksomhedslederes syn på arbejdsmiljøet, og endelig stilles forskellige forslag til forbedring af de eksisterende forhold og til forebyggelse fremover.

I ingen af de af AMG opstillede forslag pilles der ved arbejdsgivernes ret til at lede og fordele arbejdet, men det er heller ikke at forventes af en af det etablerede samfundsnedsat gruppe. Til gengæld skal det også påpeges, at AMG i sine forklaringer ikke lægger skjul på, at Danmark er et konkurrencesamfund, hvor produktionsforholdene er underlagt kapitalismens lovmæssigheder, dvs. produktionen skal kunne betale sig, den skal give profit. Omend det siges med lidt andre ord. Da investeringer i arbejdsmiljøet er kostbart og i første omgang betyder produktions- tab, foretages sådanne investeringer kun, hvis kapitalejerne bliver tvunget dertil.

De tre rapporter fremstiller AMG's forslag til, hvor denne tvang skal komme fra. Generelt kan det siges, at de satser mere på en øget offentlig styring af arbejdsmiljøforholdene, end på arbejderdeltagelse i ændring af de sygdomsfremkaldende produktionsforhold.

AMG's første rapport udkom i 1972 og præsenteres som "et debatoplæg med gruppens foreløbige tanker om nogle af arbejdsmiljøets problemer" (side 7).

Rapport nr. 1 indledes med et referat af en arbejdsulykke, hvor konklusionen er, at den centrale konflikt er den mangelfulde konstruktion af samspillet menneske-maskine, og at "det faktisk vil være billigere at erstatte den ved ulykken ødelagte maskine end at betale invalidepension til fru Jensen i 20 år." (side 19). Hermed mener AMG formentlig, at hvis man bruger beskyttede maskiner, får man færre invalidepensionister.

Hvor mange rammes

Afsnit 2 omtaler arbejdsmiljøskadernes omfang og deres årsager. Her nævnes, at man faktisk ikke har kendskab til det totale antal årlige arbejdsulykker (det skønnes at være 2 millioner årligt).

Der er flest arbejdsulykker indenfor søfart og fiskeri, mens de alvorligste arbejdsulykker finder sted i bygge- og anlægssektoren. Man har heller ikke kendskab til den langsom-

me nedslidnings omfang, man gætter på 60.000 personer. Endelig nævnes, at antallet af erhvervs sygdomme skønsmæssigt er 2-3000, baseret på norske og svenske erfaringer. Dette tal er simpelthen misvisende. Forureningsrådet har oplyst, at der alene findes 50.000 mennesker, som arbejder i et støjniveau over den tilladte grænse på 90 db(A), hvilket bevisligt medfører høreskader på længere sigt. (Forureningsrådet: Rapport nr. 2, Industristøj, København 1971).

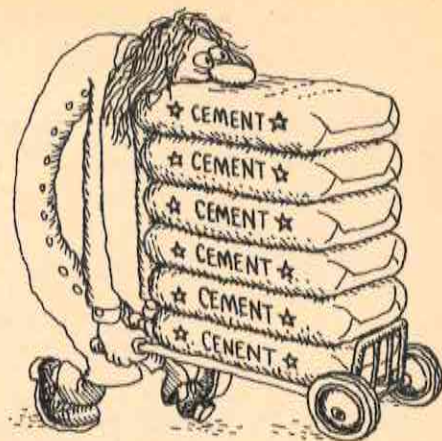
I diskussionen af arbejdsmiljøskadernes årsager kommer man meget rigtigt frem til den centrale problemstilling: udgifter til forbedring af arbejdsmiljøet vil ofte betyde øgede omkostninger og dermed svækkelse af konkurrenceevnen. - I den efterfølgende diskussion af, hvordan man kan forbedre arbejdsmiljøet, når det er i modstrid med profithensynet, fremhæves derfor at samfundet må påvirke gennem lovgivning, kollektive aftaler og overenskomster. AMG tager stilling til forholdet mellem omkostningerne til vareproduktion og omkostningerne til et trivselsfremmende arbejdsmiljø i holdningen:

"mennesket skal ikke behandles som en vare, man kan købe og skille sig af med, når det passer produktionen. Arbejdskraften er kvalitativt forskellig fra andre produktionsfaktorer." (s. 53) - Hvilket nok kan "oversættes" til, at kampen om arbejdsmiljøet er et produkt af modstridende interesser mellem arbejdsgiver og arbejdstager.

Hvorfor arbejdsmiljødebat

I tredje afsnit giver AMG deres egen forklaring af den stigende interesse for arbejdsmiljøet: Efter etableringen af økonomisk og social tryghed, rejses nu kravet om mindre forurening af ydre og indre miljøer; desuden er nye farer dukket op.

AMG påpeger, at investeringerne i Arbejdstilsynet, det offentlige kontrolorgan, har været relativt mindre end i andre offentlige sektorer, mens de har været stærkest i social- og sundhedssektoren, hvor arbejdsskaderne behandles. Samtidig gøres opmærksom på, at der ikke er mulighed for at få kendskab til, hvor store de private investeringer i forbedring af arbejdsmiljøet har været (underforstået dette fremgår kun af den private

produktions private regnskaber). Konklusionen bliver, at overordnet styring af investeringerne i arbejdsmiljøet er nødvendigt. AMG's forslag til en sådan styring er bl.a. en forebyggende miljøafgift, som begrundes med, at virksomhederne idag kun betaler en del af de reelle produktionsomkostninger. Resten, bl.a. sygehusudgifter, revalidering, omskoling, efteruddannelse betales af de ansatte og det offentlige. Den forebyggende miljøafgift bør administreres, så den bliver dyrest for den virksomhed, som har det dårligste miljø, og den skal derfor beregnes efter en vurdering af den enkelte virksomheds miljø.

I de sidste afsnit påpeges begrænsningerne ved den nuværende lovgivning om sikkerhedsrepræsentanterne, - "det vanskelige i at fungere i en demokratisk "niche" i et andet ledelsessystem" (s. 100). Der er arbejdsgivermajoritet i sikkerhedsudvalgene, det er stadig arbejdsgiverne, der leder og fordele arbejdet.

Hvad der ikke står noget om i AMG's første rapport er, at kun ved en radikal ændring af produktionsforholdene, kun ved at borttage profitmotivet, kan arbejderne få en reel indflydelse på arbejdsmiljøet.

Samarbejdsudvalgenes rolle i arbejdsmiljøproblematikken tages op sidst i rapport nr. 1. På side 151 beskrives samarbejdsudvalgsaftalens medindflydelsesbegreb: "med indflydelse mener aftalen, at ledelsen skal give samarbejdsudvalget gode muligheder for at udveksle synspunkter og komme med forslag, som herefter skal indgå i grundlaget for ledelsens beslutninger" (min understregning), hvis enemagt, samarbejdsudvalgsaftalen altså ikke har rokket ved.

Men til slut stiller AMG følgende

forslag med henblik på, at arbejderne får mere magt over arbejdsmiljøet:

dels skal arbejderne have fuld ret til at standse arbejdet, blot de er betænkelige ved forholdene, de skal ikke straffes, selvom mistanken har været ubegrundet; dels skal miljømøder holdes i arbejdstiden, betalt af arbejdsgiveren.

AMG's rapport nr.2: Arbejdsmiljøundersøgelsen

Undersøgelsen er lavet af Socialforskningsinstituttet på bestilling af AMG. Der er udsendt spørgeskemaer til 10.000 LO medlemmer, hvoraf 75% har svaret, samt til 253 arbejdsgivere, som er medlemmer af Dansk Arbejdsgiverforening (repræsenterende ialt 38.000 ansatte). Der er stillet 88 spørgsmål om miljøforholdene på arbejdspladsen.

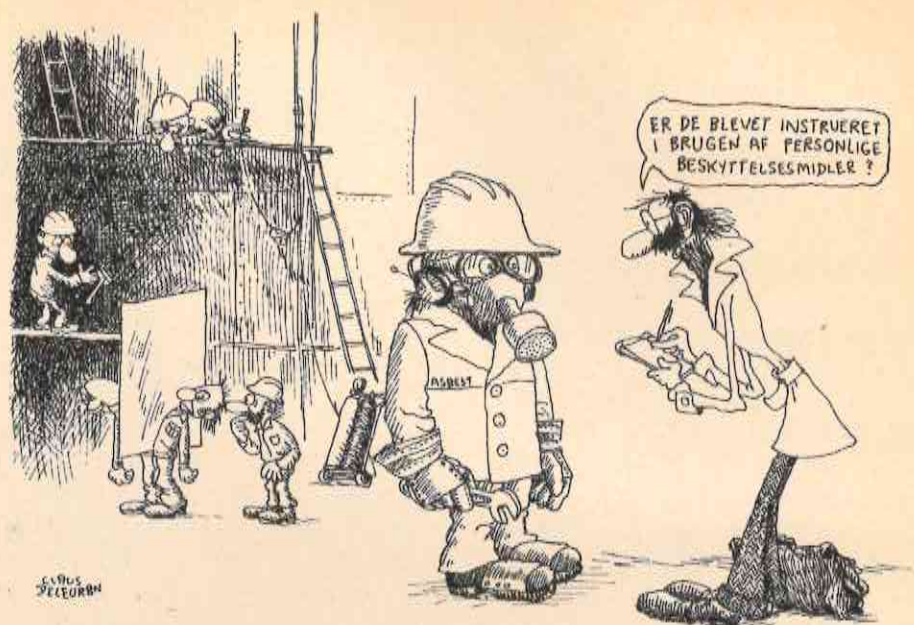
Selve arbejdsmiljøundersøgelsens resultater skal kun summarisk nævnes her.

Generelt vurderer arbejdslederne miljøforholdene langt mindre belastende, end arbejderne selv gør det.

Til gengæld afslører undersøgelsen også det modsigelsesfyldte forhold, at 75% af arbejderne er tilfredse med miljøforholdene, samtidig med, at arbejderne i gennemsnit har 5 sygdomssymptomer og er udsat for 3-4 gener, hvoraf de hyppigste er støj, støv, og stærke temperatursvingninger. Dette må skyldes at de fleste ikke er opmærksomme på det skadelige ved et dårligt arbejdsmiljø, eller at de anser det for umuligt at forbedre forholdene.

Som undersøgelsen præsenteres i rapport nr. 2, må den kritiseres ved, at problemerne for små karakteristiske delgrupper i de store forbund, drukner i mængden. De reelle forskelle mellem grupperne tilsløres, undersøgelsen bliver først brugbar, når besvarelserne gøres op for de enkelte forbund for sig.

AMG kommer også ind på, at selv om man anonymt kan klage til arbejdstilsynet, er mange alligevel bange for at blive afskediget, hvis de gør det. De har ikke tillid til, at det offentlige tilsyn står solidarisk med dem. Om arbejdstilsynet bemærkes iøvrigt, at det hidtil væsentligst har været beskæftiget med tilsyn på ar-

bejdspladser, dets person- og finansressourcer er meget små.

Forholdene omkring sikkerhedsorganisationerne er også undersøgt. Sådanne skal oprettes på virksomheder med 10 eller flere ansatte, men det viser sig, at kun 50% af disse har sikkerhedsorganisationer, og kun 36% af de ansatte ved, om der er en sikkerhedsorganisation på deres arbejdsplads.

AMG stiller forslag om, at sikkerhedsorganisationerne trækkes mere aktivt ind i arbejdet. Sikkerhedsudvalgene har arbejdsgivermajoritet, således at arbejdernes indflydelse kun bliver rådgivende og vejledende, de har ingen selvstændige magtbeføjelser.

Rapporten indeholder endelig AMG's forslag til forbedring af arbejdsmiljøet, som kort udtrykt bygger på:

- 1) generelle vægtgrænser for fysiske belastninger
- 2) ergonomisk indretning af arbejdspladsen
- 3) udvidet forskning i indretning af erhvervsbyggeri
- 4) den arbejdsmedicinske sagskundskab skal styrkes, således at den kan yde aktiv service for sikkerhedsorganisationerne.
- 5) hovedorganisationerne må overveje at udstrække samarbejdsnævnets arbejde til at omfatte sikkerhedsorganisationerne. Lovreglerne om disse bør optages i overenskomsterne.
- 6) industristøj skal bekæmpes, den nuværende støjgrænse på 90 db(A) sænkes, og generel beskyttelse indføres.

7) til bekæmpelse af psykisk slid, monoton og tempo foreslås jobrotation, jobudvidelse, jobberigelse, selvstyrende grupper.

8) hovedorganisationerne "må overveje" (mine citationstegn) akkordarbejdets problemer. Automatisering af monotone arbejdsprocesser må fremmes.

9) alle organer, både i den offentlige og den private sektor må samarbejde for at fremme arbejdsmiljøet, bl. a. om den af AMG foreslåede forebyggende miljøafgift og om en bedrifts-sundhedstjeneste.

Et andet offentligt udvalg har netop udarbejdet et forslag til bedrifts-sundhedstjeneste, men omtalen heraf er en artikel værd i sig selv.

Det kan ikke undre, at AMG's forslagspulje alle omhandler, hvad de etablerede organer bør, skal og må overveje. Kun i forslaget om udvidelse og styrkelse af sikkerhedsorganisationerne ligger der en mulighed for en reel udvidelse af arbejdernes indflydelse på arbejdsmiljøet.

AMG's rapport nr.3: Arbejdsmiljø

Omhandler grænseværdier, arbejdstiden, meningsfyldt job og udstødningen.

Diskussionen af grænseværdier er opdelt i en gennemgang af de tre væsentligste arbejdsmiljøgener, nemlig støj, kemiske påvirkninger og fysiske belastninger eller dårlig ryg, som kapitel 3 hedder.

Bogen starter med en omtale af de skader, som ovennævnte gener

forvolder, og derefter opstilles forslag til bekæmpelse af generne. AMG påpeger f. eks. for støjens vedkommende, at der i de eksisterende regler er mulighed for at støje 90 dB(A) på en arbejdsplads, mens komfortgrænsen, og den, som gælder i det ydre miljø (f. eks. nabostøj fra virksomheder) maksimalt er 70 dB(A)

AMG påpeger meget rigtigt (side 10), at selvom man fastsætter en støjgrænse, forsvinder støjen ikke af den grund, grænsen skal også gennemføres - dette er dels dyrt, dels er det vanskeligt at overkomme den kontrol og vejledning, som skal til. Udover at foreslå, at den gamle grænse på 90 dB skal gennemføres, foreslår AMG en støjgrænse på nye virksomheder pr. 1. januar 1980 på 75 dB(A), som derefter skal gennemføres på alle virksomheder inden 1985. Siden skal grænsen yderligere sænkes til 70 dB(A). AMG påpeger, at man bør arbejde på at få reglerne gjort internationale, for at danske virksomheder kan klare sig i konkurrencen med de udenlandske.

AMG's "støj"-forslag er bemærkelsesværdigt ved, at der er sat tidsgrænser for gennemførelse af forslaget. Det har været stærkt diskuteret om disse er utopiske og naive set i forhold til de politiske muligheder for gennemførelse.

AMG kommer selv ind på de praktiske muligheder for støjbekæmpelsen, og nævner sikkerhedsorganisationernes rolle heri (side 26): sikkerhedsorganisationerne må få ledelsen til at acceptere, at det at nedsætte støjen i virksomheden er lige så vigtigt som f. eks. virksomhedens produktionsmæssige målsætning. Men sammenholdt med omtalen i første rapport af sikkerhedsorganisationernes ringe handlemuligheder idag, forekommer en sådan tankegang virkelig utopisk og naiv.

200.000 nye stoffer hvert år

I kapitel 2 gennemgås de kemiske påvirkninger i arbejdsmiljøet. Man kender 2 millioner stoffer dannet af de ca. 100 grundstoffer. 200.000 nye stoffer udvikles hvert år; 10-20.000 stoffer anvendes meget, ca. 500 nye stoffer dukker op på markedet hvert år (side 31).

AMG fremsætter forslag til supplerings af de nuværende spredte og

mangelfulde regler; et udvalg bør nedsættes til at fastsætte samfundets styring af brugen af farlige stoffer. I øvrigt påpeger AMG den store forskel i de tilladelige grænseværdier i USA og USSR, og det fastslås (side 45), at fastsættelsen af grænseværdier er en politisk beslutning; hvilke egenskaber ved stofferne, man vil efterforske, beror på et skøn.

Manglende deklaration

Det nævnes, at der idag ikke er nogen pligt for leverandører til at varedeklarere deres produkter; man har hæget energisk om sine fabriktionshemmeligheder af konkurrencemæssige årsager. AMG går fuldt ind for, at der oprettes positivlister, dvs. fastsættes regler om, hvilke stoffer, der må anvendes, og dermed er brugen af alle øvrige stoffer forbudt. AMG foreslår lovpligtig varedeklaration, og giver to valgmuligheder for virksomhederne: enten kan de give deres produkter en åben varedeklaration, eller også kan de benytte en kode, altså en lukket varedeklaration, hvor kodens løsning deponeres i en oplysningscentral, hvis administration skal betales af fabrikant eller leverandør.

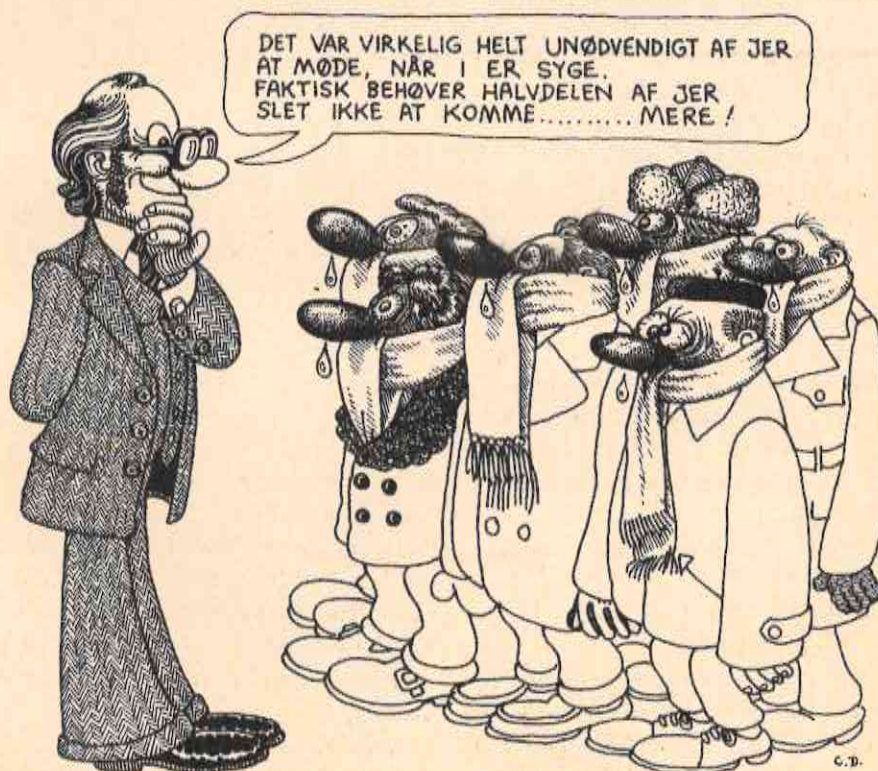
Endvidere foreslås (side 53), at enhver virksomhed bør have datablade over de stoffer og materialer, den anvender, og dette forudsætter jo, at disse er deklarerede af leverandørerne.

Dårlige rygge

I kapitel 3 om dårlige rygge finder man et af de få steder, hvor AMG involverer arbejderne, nemlig i deres handlingsforslag mod de fysiske belastninger: menneskene på arbejdspladserne må informeres om nødvendigheden af korrekte arbejdsstillinger, som bør indøves under ergonomisk vejledning.

Nedslidning

I kapitlet om udstødningen, dvs. nedslidningen og tidlig afgang fra arbejdsmarkedet, opstiller AMG det centrale spørgsmål: hvorfor skal vi bekæmpe udstødningen? - og de svarer selv: fordi de fleste mennesker ønsker at klare sig selv, og fordi det samfundsmæssigt er for dyrt blot passivt at acceptere de nuværende forhold, hvor en stadig mindre del af befolkningen, de erhvervsaktive skal pukke ikke blot for børn og unge under uddannelse og for de ældre i deres otium, men altså også for en stigende del, der bliver udstødt. (side 117). Det påpeges i denne sammenhæng, at problemløsningen hidtil har samlet sig omkring de enkelte personer, ikke omkring arbejdspladsen. Midlerne har været arbejdsformidling, arbejdsløshedsunderstøttelse, revalidering, omskoling, mobilitetsfremmende ydelser - sociale ydelser med invalidepension som punktum

(side 117), altså det offentlige hjælpeapparats lapperier på de opståede skader.

Dårligt arbejdsmiljø koster penge

Af en årgang af 67 årige, har 60% allerede en pension. Og det nævnes, at mens arbejdsløshedsunderstøttelserne i 1972-73 var på ialt 825 millioner kr., og ulykkesforsikringsudgifterne på 448 millioner kr., blev der kun brugt 35 millioner kr. på arbejderbeskyttelse. (side 126).

AMG stiller forslag om en øget samfundsmæssig styring af hele det økonomiske liv for at forebygge produktionsudviklingens sideeffekter i arbejdsmiljøet. Og de stiller flere forslag til offentlig indsats for at tilpasse arbejdskraften: øget voksenundervisning, bred grunduddannelse, øget mobilitet blandt yngre arbejdere, udvidet revalidering.

Der foreslås oprettelse af jobæn-

dringsgrupper (side 134), som bl.a. gennem indgreb i personalepolitikken om ansættelses- varslings- og afskedigelsesregler skal arbejde for ændringer af arbejdsmiljøet.

Jobændringsgrupperne bør sammensættes af repræsentanter for ledelsen, de ansatte, arbejdstilsynet og arbejdsformidlingen.

For AMG er det essentielle, at man kommer igang med at udpølse tekniske løsninger for at gøre det daglige arbejde mere meningsfuldt. Som det bl.a. fremgår af det ovenfor refererede punkt 7 i AMG's forslag til forbedring af arbejdsmiljø, drejer det sig om at mindske monotonien og tempoet i arbejdet, at udvide den enkelte ansvars- og selvbestemmelelsesområder på den daglige arbejdsplads i selvstyrende grupper f. eks. Her afslører AMG sig endnu engang som tjener for den etablerede kapitalistiske produktionsmåde. AMG angriber ikke det grundlæggende ar-

bejdsgiver/arbejdstager forhold.

Rapporten slutter med en diskussion og kritik af forslaget om den forebyggende miljøafgift, som AMG stadig synes er en god ide, omend de indrømmer, at der er talrige praktiske vanskeligheder for dens gennemførelse.

Thora Brendstrup
Læge

Ergonomi er læren om muskelarbejdets virkemåde og effektivitet i relation til forskellige former for arbejde med redskaber og maskiner.

Arbejdsmiljøgruppen af 1972:

Rapport nr. 1. Arbejdsmiljø.

Skader, Omkostninger, Målsætning, Nærdemokrati, Planlægning. 1973. Rapport nr. 2. Arbejdsmiljøundersøgelsen. 1974.

Rapport nr. 3. Arbejdsmiljø.

Grænseværdier, Arbejdstiden, Meningsfyldt job, Udstødningen. 1975.

Verdens største vindmølle

Ude på heden i Tvind ved Ulfborg i skøn ensomhed har Den rejsende Højskole, Det nødvendige Seminarium og Tvind Efterskole etableret sig. Ved fuld belægning giver skolerne husly for 4-500 mennesker.

Der er 87 faste folk på stedet, hvoraf nogle arbejder med undervisning, mens andre arbejder i forskellige arbejdsgrupper med f. eks. landbruget, trykkeriet, regnskab, byggeri o. a.

De har alle fælles økonomi, og den fremkomne opsparring benyttes til at financiere en række aktiviteter. De driver 50 tdr. land landbrug og er næsten selvforsynende med landbrugsvarer. De har selv financieret og deltaget i opførelsen af bygningerne. I kurserne på Den rejsende Højskole indgår en studierejse til en række udviklingslande. Rejserne foregår for en dels vedkommende i ombyggede busser, som de studerende selv gør klar til turen.

Og nu er de søreme ved at bygge verdens største vindmølle.

I den anledning har NOAH-bladet aflagt skolerne i Tvind et besøg. Vi talte med Jens fra vindkraftgruppen.

"Hør, hvad er meningen med denne kæmpemølle?"

"Ja, hvad er meningen med de høje oliepriser?"

"Nåe, det er da at tjene penge på folks olieforbrug!"

"Netop! Vi har en varmeregning på ca. 300.000 kr. om året. Men nu mener vi, at vi kan selv. Både bedre og billigere. Vindenergien skal give os

varme og elektricitet."

"Altså økonomien!?"

"Ja, det er det bærende, at vi mener, det kan betale sig. Vi regner med, at møllen vil komme til at koste 1,5 millioner kroner. 300.000 kr. er en meget fin forrentning af denne investering."

"Andre grunde?"

"Ja, også hvad man kunne kalde øko-

logiske. Vindkraft er en udtømmelig, vedvarende energikilde, og den forurener ikke. Og så er det jo en af vore egne nationale energikilder."

"Hvor mange er I om byggeriet?"

"10-16 stykker. Det afhænger også af, hvor mange, der vil være med.

Vi har averteret efter møllebyggere, faglærte og ufaglærte, i dagspressen. På den måde har vi fået en væsentlig del af byggeholdet."

"Hvem har det konstruktionsmæssige ansvar?"

"Det har vi allesammen på byggeholdet. H. J. Lundgård Laursen, som sammen med Frede Hvelplund har udarbejdet Tunøprojektet, er rådgivende ingeniør på arbejdet. Men vi deltager alle i diskussionen om møllens konstruktion. Den ændres nemlig meget undervejs.

Da vi startede havde vi planer om en trevinget mølle, som alene skulle producere varme ved hjælp af en vandbremse. Nu er det klart, at vi vil lave en tovinget mølle, og at den også skal lave elektricitet."

"Hvorfor er I gået over til en tovinget mølle?"

"Det er lettere at lave en mekanisme, der kan dreje (svikke) vingerne ved høje vindstyrker, når der kun er to vinger. Endvidere kan man opnå samme ydelse som ved at bruge tre vin-

ger. De skal bare være lidt bredere".

"Laver I selv vingerne?"

"Ja, vi kunne i øvrigt ikke få hverken danske eller udenlandske firmaer til at binde an med opgaven. Så vi har dannet en vingegruppe, som nu øver sig ved at bygge tre fiskerbåde, som efterskolens 11. klasse skal bruge til at fiske fra i Nissum fjord. Vi bygger i glasfiberarmeret polyester."

"Laver I almindelig brugbar elektricitet?"

"Ja, almindelig 50 hz vekselstrøm til lys, radio, TV, madlavning osv."

"Kan I blive selvforsynende med elektricitet?"

"Nej, det er et meget stort problem at lagre elektricitet, uden at det bliver meget dyrt. Så i vindstille perioder må vi få strømmen et andet sted fra, enten fra en dieselgenerator eller fra elektricitetsværket."

Vi har foreslået elektricitetsværket en ordning, der bl. a. går ud på, at vi i en treårig periode sælger

Tekniske Hoveddata

Højde til mølleaksel	54 m
Antal vinger	2
Vingediameter	56 m
Bestrøget areal	2.460 m ²
Max. driftvindstyrke	16 m/sek.
Max. ydelse	3.919 kW
Max. omdrejningshastighed	48 o/min.
Max. moment	58.000 kpm
Max. vingspidshastighed	140 m/sek.
Max. tryk på tårnets top	139 tons
Årlig ydelse	4,2 mill. kWh
Max. moment ved tårnets fod	6.600 tm
Max. grundbelastning	21,34 t/m ²

Fundering

18 punktfundamenter a 4 m² i cirkel med radius 11 m.

Tårn

Cirkulært, jernbeton med blød armering. Opført i glidende forskalling.

Møllehat

Drejelig hydraulisk styret, indeholder dobbelt planetgear og varmegenerator + elgenerator i den sidste udgave.

Vinger

Konstrueret af glasfiberarmeret polyester.

Lagertank

1600 m³ jernbetontank, indvendig isoleret.

strøm til ledningsnettet, når vi har overproduktion, og kan købe strøm, når vi har underproduktion. Denne ordning skal have karakter af en medlertidig prøveordning, således at man efter den periode skal tage spørgsmålet op igen. Vi er kun i de indledende forhandlinger og ved endnu ikke noget om mulighederne."

"Bliver I selvforsynende med varme?"

"Ja, det regner vi med. Varmen gemmes i et 1600 m³ vandlager. Det vil kunne rumme varme til ca. 10 vindstille vinterdage."

"Hvordan har myndighederne stillet sig?"

"Meget positive: Ansøgningen om byggetilladelse blev behandlet i løbet af kun godt to måneder, og det var en forholdsvis indviklet procedure."

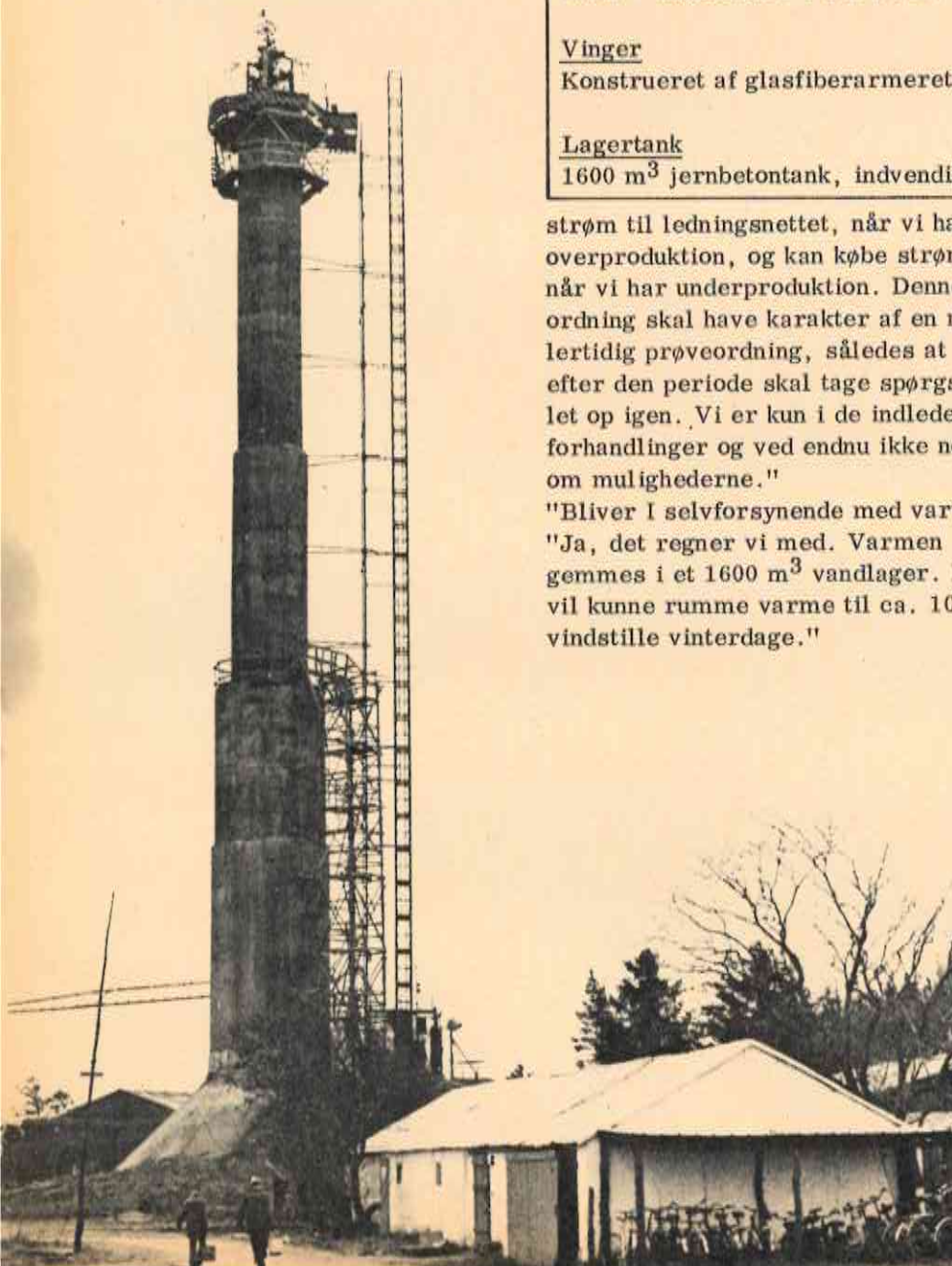
"Har I ellers mødt opbakning?"

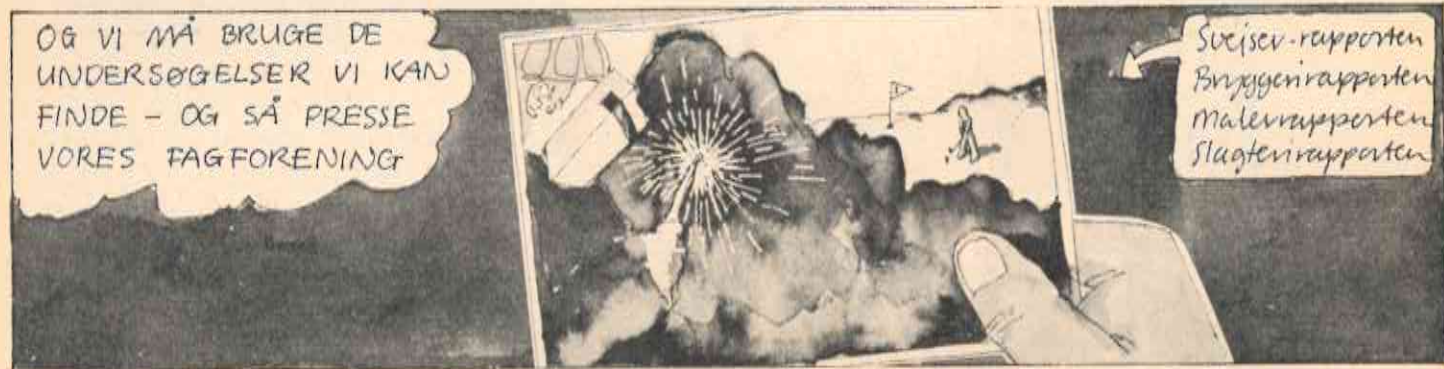
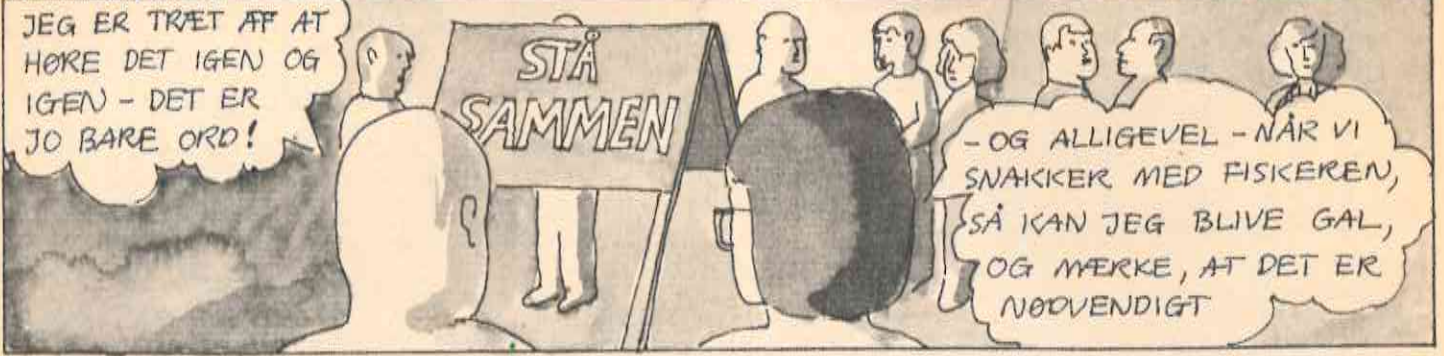
"Der er kommet i hundredevis af mennesker hver weekend i over et halvt år. Det er et led i projektet at besvare - så godt vi kan - alle spørgsmål, også telefoniske og pr. brev. Derfor har vi oprettet Vestjydsk Energikontor, Tvindskolerne, 6990 Ulfborg til at tage sig af denne kontakt."

Ellers må jeg sige, at vi på det økonomiske område har mødt skuffelser. Nå ja, vi kan klare den selv, men det har virket uforståeligt og skuffende, at vi har fået afslag fra Tuborgfondet og fra Fondet til fremme af teknisk og industriel udvikling. Så møllen finansieres alene af overskuddet fra den fælles lønpulje."

Efter at interviewet blev lavet, er det kommet frem, at F.L. Smidth har modtaget 100.000 kr. fra sidstnævnte fond til sit vindmølleprogram.

Claus Münchow

Grundlag for en dansk energipolitik

Under den energipolitiske debat i Folketinget 18. april 1974 var der et udbredt ønske om at få startet en oplysningsvirksomhed om de energipolitiske problemer, Danmark umiddelbart stod overfor.

Derfor nedsatte Handelsministeriet i juni 74 Energioplysningsudvalget, som skulle forestå arbejdet og sørge for, at det blev gennemført på et sagligt grundlag og således, at forhold hvorom der rådede forskellig opfattelse, blev sikret en alsidig belysning. EOU fik stillet 2 1/2 mio. kr. til rådighed til de to hovedformål:

1. Udarbejdelse af materiale til belysning af energiproblemerne.
2. Tilskud til møder, studiekredse og andre aktiviteter.

Nedenfor vil vi kort omtale de 6 bøger, som blev resultatet af hovedformål 1.

Energi politik

I det første af bogens 3 hovedafsnit oplyses der om, hvilke energiformer vi benytter os af, hvor stort energiforbruget er indenfor de forskellige sektorer og om den evt. sammenhæng mellem energiforbrug og velstand.

I andet afsnit skriver 5 politikere og 5 lægfolk (dog med speciel viden på forskellige områder) om de aspekter, de hver for sig finder væsentlige ved en fremtidig dansk energipolitik.

Der er enighed om, at der skal sikres en fornuftig el-økonomi, en større forsyningsikkerhed fordelt på flere energikilder, og at der i hvert fald i bolig-opvarmningssektoren kan og skal spares betydeligt. At der skal tages hensyn til miljø og sikkerhed, er også atomkrafttilhængere rørende enige om.

Som en rød tråd gennem indlæggen går spørgsmålet om sammenhængen mellem den økonomiske vækst, væksten i el-forbrug og samfundets velfærd. Vil det være muligt at bremse væksten uden at det går ud over beskæftigelsen og de i forvejen ringest stillede (arbejderklassen)? Og har denne gruppe fået det bedre siden 1965, hvor Danmark kun brugte halvt så meget energi?

Disse vigtige spørgsmål giver bogen ikke noget virkeligt svar på. Dog antydes det i bogens 3. afsnit om debatten efter oliekrisen, at kun en "omfordelingspolitik" kan løse beskæftigelsesproblemet ved en dæmpning af væksten.

Atomkraft?

Bogens hovedafsnit, som er skrevet af en tilhænger og en skeptiker, indeholder en lang række kendsgerninger om a-kraft samt de to forfatteres vurdering af de mulige konsekvenser for det danske samfund ved indførelse af a-kraft.

Dette afsnit kommenteres af direktte "interessenter" fra Risø, Bohr-instituttet, elværkerne og OOA.

I 3. afsnit giver en række tilhængere og modstandere deres mening til kende om a-kraftens betydning set ud fra forskellige samfundssektorer.

Bogen om atomkraft vil senere få en mere udførlig omtale i NOAH-bladet, da vi tillægger dette spørgsmål særlig betydning.

Energiøkonomi og -planlægning

I seriens 3. bog "Energiøkonomi og planlægning" er der gjort rede for hvad energi er, og hvordan energien anvendes i Danmark i dag. Det er udgangspunktet for en beskrivelse af udviklingsmulighederne - for en planlægning af energiforbruget. Er der områder i samfundet, hvor der er et unødigt energispild? Hvilke samfundsmæssige begrænsninger er der for at planlægge energiforbruget? Det er nogle af de mange spørgsmål, bogen beskæftiger sig med. I dens sidste del beskrives, hvordan energiforbruget kan reduceres på kort og langt sigt, hvis vi får en planlægning af energiforbruget. Bogen indeholder

mange spændende perspektiver og er god til opslag.

Energi brug og miljøproblemer

Seriens 4. bog "Energi brug og miljøproblemer" har som de 2 største afsnit beskrivelser af miljøproblemer i forbindelse med udnyttelse af de traditionelle energikilder (kul, olie og gas) og i forbindelse med udnyttelse af kernekraften. Disse to afsnit er bogens bedste med masser af information fremstillet på en pædagogisk måde. For en gangs skyld indtager arbejdsmiljøproblemerne en central plads i en miljøbog. Et kort afsnit omtaler miljøproblemer i forbindelse med udnyttelse af vedvarende energikilder. I bogens sidste del diskuteres forholdet mellem miljøpolitik og økonomi, behandlet af 2 forfattere, den ene med udgangspunkt i den borgerlige økonomiske teori, den anden i den marxistiske økonomiske teori. De to forfattere er ikke alene uenige om, hvordan problemerne skal beskrives, men også i spørgsmålet, om det på længere sigt er muligt at løse miljøproblemerne indenfor rammerne af det kapitalistiske økonomiske system. Energi problemerne og spillerummet for at løse dem hænger jo nøje sammen med samfundssystemet.

Energiressourcer, økonomi og politik

Energioplysningsudvalgets 5. bog "Energiressourcer, økonomi og politik" består af 4 hovedafsnit. Et første afsnit behandler energiressourcerne, deres størrelse og mulige anvendelse. Specielt er der redegjort for Danmarks muligheder for at anvende de forskellige ressourcer. Afsnittet er let tilgængeligt og gør på en pædagogisk måde rede for forholdet mellem energikildernes udnyttelsesmuligheder teknisk set og den økonomi/politik, der styrer deres aktuelle udnyttelse. F. eks. redegøres der for, at vindenergien kan blive en vigtig forsyningskilde, hvis den kan realiseres økonomisk og politisk. Det 2. af bogens afsnit rummer en spændende fremstilling af baggrunden for 'oliekrisen', der ikke beskrives så sort-hvidt som et opgør mellem olieproducenter og -forbrugere,

som man normalt ser i dagspressen. Bl.a. er det fremhævet, at USA ikke var uden interesse i krisens opståen. I modsætning hertil er det 3. afsnit en tør gennemgang af Danmark og det internationale samarbejde; afsnittet rummer ikke nogen analyse af og forklaringer på det behandlede emne. Det sidste 4. afsnit former sig som de politiske partiers svar på spørgsmål om, hvem der skal styre Danmarks energiforsyning (stat eller private selskaber), og hvem Danmark skal samarbejde med internationalt på området. Der er ikke nogen uventede svar fra partierne.

Alternative energikilder/ alternativ energipolitik

Den 6. og sidste bog i serien omhandler dels en alternativ energipolitik (alternativ til den nuværende vækst- og sløseripolitik) og dels de alternative energikilder (alternativer til kul, olie og atomkraft). At opstille en alternativ energipolitik er selvsagt et vanskeligt problem, og det bærer forslaget desværre alt for tydeligt præg af. Da der stort set hverken er nogen dokumentation eller overvejelser af politisk karakter, er det derfor temmelig begrænset hvad et sådant forslag kan bruges til. Men derudover indeholder bogen et udmærket og gennemarbejdet forslag til en fremtidig dansk energiforskningspolitik samt en række populærtekniske artikler om en del forskellige alternative energikilder, som alt i alt gør bogen til et nyttigt opslagsværk.

Jørgen Boldt, Ingrid Hind, Poul Johansen

Bøgerne koster kr. 16,00 pr. stk.; serien 1-6 koster kr. 84,00.

Fås hos boghandelen og:

Energioplysningsudvalget,
Ny Kongensgade 4,
1472 København K.
tlf. (01) 12 15 01.

Skæreolie og arbejdsmiljø

"Skæreolierapporten" er et af de sidste resultater af det såkaldte fagkritiske arbejde. Dette arbejde mellem arbejdere og akademikere har indtil nu resulteret i en lang række rapporter, der har spillet en afgørende rolle i debatten om arbejdsmiljøet.

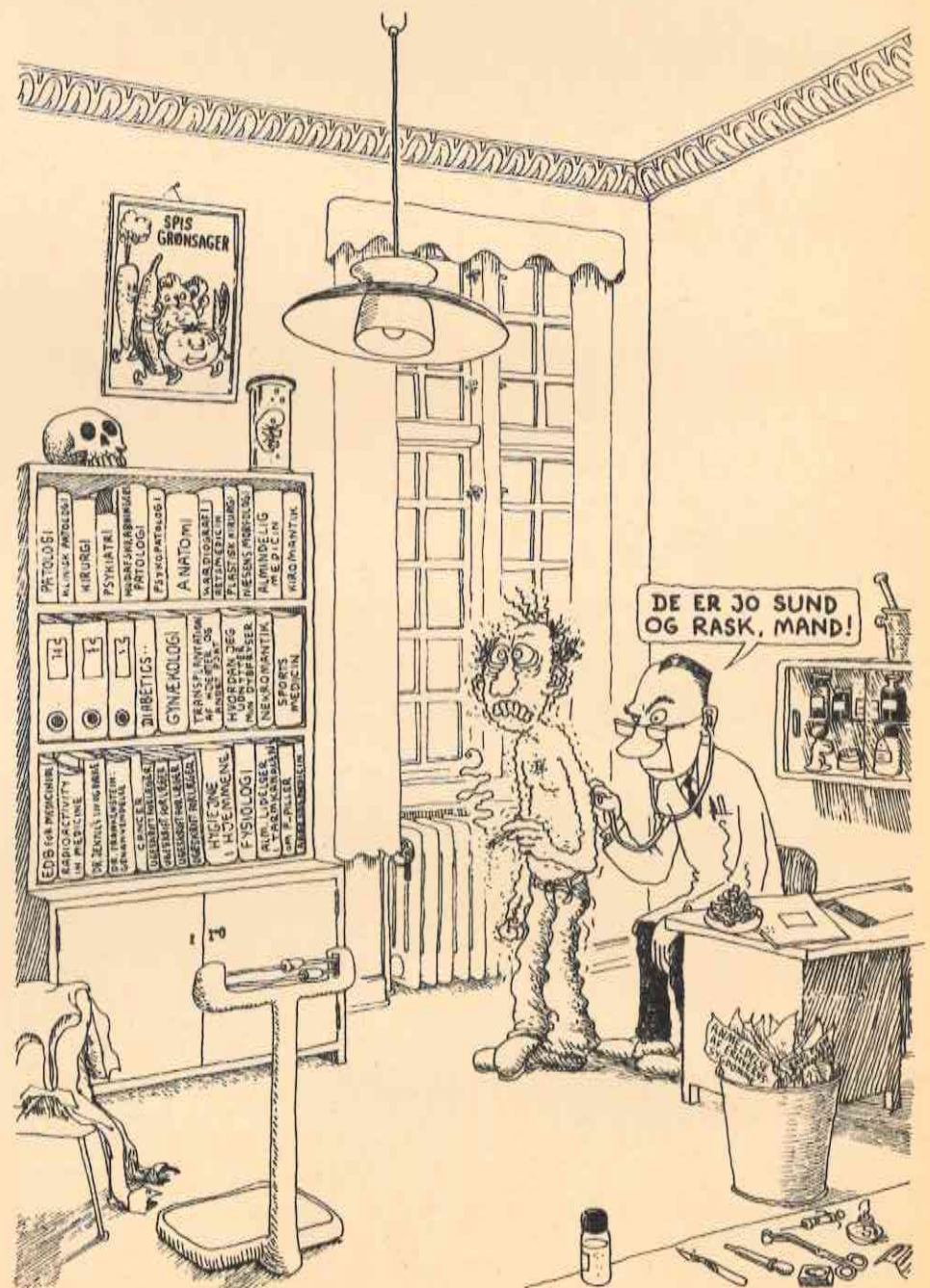
Skæreolier, skærevæsker, boreolier o.s.v. er hjælpemidler ved metalbearbejdning. De tilsættes ved drejning, fræsning, slibning m.v. for at smøre og køle.

Kølingen og smøringen betyder, at man kan sætte skærehastigheden kraftigt op samtidig med, at man kan opnå en bedre overflade på emnet. Der opnås en bedre udnyttelse af maskiner og arbejdskraft, så at

udgiften til skærevæskan tjener sig selv ind - og mere til.

Olietågen

Ved arbejdet med skæreolierne dannes der en olietåge, der dels stammer fra olien; dels fra nye stoffer, der opstår ved anvendelsen af olien. Skæreolierne består i sig selv af en lang række stoffer, desuden

er der tilsat flere stoffer (additiver).

Da olieindustrien desuden er yderst utilbøjelig til at oplyse om, hvad der findes i deres olier, er det næsten umuligt at få et dækkende overblik over, hvilke stoffer der findes i olietågen. Til gengæld er olieselskaberne meget villige til at forsikre om, at netop deres skæreolier er fuldstændig uskadelige.

Gener

Den mest almindelige gene hos arbejdere, der arbejder med skæreolier, er oliefilipenser. Filipenserne kan være nok så generende, men værre er, at olierne giver anledning til eksem, svulster og kræft i huden og i pungen. Desuden ødelægges lungerne af olietågen med olielungebetændelse og bronkitis som resultat.

Den belastning, som organismen udsættes for i olietågen, giver anledning til, hvad man kan kalde "almensymptomer". Almensymptomer optræder også i andre arbejdsmiljøer hvor legemet belastes med giftige kemiske stoffer. Almensymptomerne omfatter hovedpine, svimmelhed, fornemmelse af at være beruset, unaturlig træthed, appetitløshed og besvær med sårheling.

Kapitalen og staten

I rapporten påvises hvorledes kapitalen, (de store olieselskaber og de fabrikker der anvender deres produkter) og staten dvs. arbejdstilsynet, tager hinanden i hånden i forsøget på at bagatellisere problemerne.

En konkret sag om skæreolier fra Danfoss i Viby er et eksempel på det-

te. Her var arbejderne stærkt generede af nogle skæreolier, som blev leveret af ESSO.

Arbejderne kørte en kampagne i bl.a. pressen, hvor de påviste oliernes farlighed. Resultatet blev at arbejdstilsynet blev tilkaldt. Ifølge en af Danfossarbejderne forløb besøget på følgende måde:

"Arbejdstilsynet blev tilkaldt. Fabriksinspektør Stefani udtalte detsamme som ledelsen, at olien var ufarlig, udtræk af døde dyr, desuden karakteriserede han sagen som "en mobilisering af svært artilleri for at skyde en myg", samt at det var en lille aktionsgruppe, der stod bag det hele. Altså på forhånd på ledelsens side og uden saglighed i sagen, for i virkeligheden er olien mineralsk! Endvidere var nærmest alle i afdelingen enig i klagen!

Et stykke tid senere kom "sagkundskaben", Danfoss-koncernens bedriftslæge, og forklarede, at olierne nærmest var så ufarlige, som olier nu en gang kan være, at selv om man godt kunne få gener af dem, så var det mest på grund af overfølsomhed, ligesom nogle er overfølsomme overfor blomsternes pollen og lignende, at olierne ikke er animalske, som tidligere erklæret, men vegetabiliske. Men det var også usandt. Olien er af værste slags - nemlig mineralsk, hvilket er påvist af kemikere på Kemisk Institut på Århus Universitet."

Skæreolier rapporten.

Forlaget Modtryk, Anholtsgade 4, 8000 Århus C.

Jesper Ansbæk

BLY

- en ny NOAH-udgivelse, med 231 sider, hvor der står alt hvad der er værd at vide om bly - næsten da.

Der står om:

- bly i benzin
- bly i cigaretrøj
- bly i drikkevand
- bly i kaniner
- bly i indlandsis
- bly i luft
- bly i ost
- bly i skeletter
- bly i whisky
- bly i hovedhår
- bly i tomater
- bly i urin
- bly i æbleskræller

← STUEFLUE

Biologisk bekæmpelse

Der er dannet en interessegruppe for biologisk bekæmpelse af skadedyr. Gruppen har deltagere fra en række forskningsinstitutioner i Københavns-området bl.a. Landbohøjskolen og Københavns Universitet. Formålet er bl.a. at informere om biologisk bekæmpelse gennem foredrag o.l.

Interessegruppen består for tiden af 21 personer som blandt andet repræsenterer de igangværende danske projekter på området:

- a) Biologisk bekæmpelse af spindeider og mellus i agurk- og tomatvæksthuse ved hjælp af henholdsvis prædatorer (rovdyr) og parasitter.
- b) Bekæmpelse af sommerfuglelarver med insektvirus.
- c) Bekæmpelse af kålfluer ved hjælp af parasitter og prædatorer.
- d) Anvendelse af signalstoffer, bl. a. mod æblevikleren og stuefluer.
- e) Anvendelse af udviklingshæmmende stoffer mod stikmyg og stuefluer.
- f) Insekticiders virkning på nyttefaunaen.
- g) Halmbrændingens indvirkning på nyttefaunaen.

Kontakt med gruppen kan ske gennem:

Lic.agro. Ole Zethner
Zoologisk Institut

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole

Bålowsvej 13, 1870 Kbh. V.

Tlf. (01) 35 17 88, lokal 2397.

Plantefibre i kosten

I takt med industrialiseringen og industriens krav om stadig forrentning af sine penge har fødevarerproduktionen udviklet sig i en uheldig retning.

Forbrugernes ønske om sunde produkter (dvs. madvarer, hvori de vores legeme vigtige stoffer findes) er blevet tilsidesat, fordi maden er blevet en vare, der skal produceres og afsættes som en hvilken som helst anden vare. Producentens primære mål er ikke at producere varer med høj næringsværdi, men at producere et produkt, der kan give så høj fortjeneste som muligt. Dvs. at man ikke tager stilling til om forarbejdningsprocesserne ødelægger madens næringsværdi, - men blot om produktet kan markedsføres.

Som tegn herpå kan man se den stadig tiltagende snak om helsekost blandt forbrugerne og diverse advarsler fra dem, der beskæftiger sig mere professionelt med ernæringsspørgsmålet.

For tiden tales der en del om behovet for plantefibre, idet de i meget høj grad er blevet frasorteret under forarbejdningen. Forskellige undersøgelser tyder på, at plantefibre aktivt kan medvirke til at hindre hjerte/kar sygdomme, lindre betændelser samt modvirke forstoppelse. Desuden giver fibre en fornemmelse af mæthed, således at vi undgår unødigt kalorieforbrug, og de giver tænder samt tarmsystem noget at arbejde med.

I ly af helsebølgen har dele af industrien fremstillet forskellige produkter, der kan afhjælpe diverse mangler ved den kost, vi tilbydes. Det sidste nye er nogle tabletter, der indeholder plantefibre således, at vi kan købe os til at være på den sikre side.

Men er det ikke en paradoksal og for os ufordelagtig måde at afhjælpe problemet på?

Paradoksalt fordi man (industrien) ikke i 1. omgang tager hensyn til næringsværdien og så i 2. omgang ved fremstilling netop slår på denne værdi. - Ufordelagtigt for os fordi vi i 1. omgang snydes for forskellige stoffer, for derefter at skulle gå hen og købe dem.

Abonner!

Dette nummer af
NOAH-Bladet er
det første i den
nye abonnements-
serie!

Ønsker du fortsat at modtage
NOAH-Bladet må du sende
45,-kr på GIRO 5 56 00 39
Rådhusstræde 13, 1466 København K

10 numre 45,- kr

Hvis du ikke
allerede
har gjort
det!

Grøntsagsgratin med bønnespire salat

Gratin:

600 g grøntsager f. eks. blomkål, pastinak, gulerødder, bønner, porrer, hvidkål.

100 g grahamsmel

4 dl væske (grøntsagsvandet, mælk eller suppe)

70 g margarine

4 æg

salt, peber.

1. grøntsagerne koges let.
2. Til selve gratindejen laves en jævning ved først at smelte fedtstoffet og putte melet i. - Rør hele tiden.
3. Derefter tilsættes væsken lidt efter lidt.
4. Sluk for pladen, drys salt over og lad jævningen afkøle lidt.
5. Rør æggene i - et ad gangen.
6. Skær de kogte grøntsager i stykker, læg dem i et ildfast fad og hæld gratindejen over.
7. Bag gratinen i ca. 3/4 time ved 170°C.

Som tilbehør kan laves en salat med bønne/lucerne spirer og tomater med en dressing af olie, citronsaft, salt og peber.

Du kan selv lave bønne/lucerne spirer, og de er sundere end de spirer, man kan købe på dåse (spirerne er meget proteinrige).

1. Tag et stort glas (ca. 1 liter) og hæld et par teskefulde lucernefrø, grønne bønner (mingbønner) deri.
2. Sæt et gazebind om glassets åbning og væd frøene ved at hælde vand ned i glasset og hælde det ud med det samme. Frøene skal "vandes" på denne måde 2-4 gange i døgn.
3. Bønne-spirerne skal stå i mørke - lucerne i lys.
4. Efter en ugestid er glasset fyldt med sprøde spirer, der har en lidt bitter men frisk smag.